

20. Snell, S., Bohlander, G. Human Resource Management. Thomson Canada, 2007. ISBN 0-324-42237-7
21. Taylor M., Finley D. Strategic Human Resource Management in U.S. Luxury Resorts—A Case Study // Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism, 2009 sausis, prieiga per internetą < <http://www.tandfonline.com/loi/whrh20>>
22. Úbeda-García M., Marco-Lajara B., García-Lillo F., Sabater-Sempere V. Universalistic and Contingent Perspectives on Human Resource Management: An Empirical Study of the Spanish Hotel Industry // Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism, 2012, prieiga per internetą < <http://www.tandfonline.com/loi/whrh20>>
23. Wang X., McLean G.N. The Dilemma of Defining International Human Resource Development // Human Resource Development Review, Vol. 6, No.1, 2007, prieiga per internetą: <<http://hrd.sagepub.com/content/6/1/96.full.pdf+html>>
24. Wang Y. F. Constructing career competency model of hospitality industry employees for career success // International Journal of Contemporary Hospitality Management, 1989, prieiga per internetą: <www.emeraldinsight.com/09596119.htm>

Nefas S.
Dr., profesorius
Mykolo Romerio universitetas
Vilnius, Lietuva

VIETOS BENDRUOMENIŲ SAJŪDIS LIETUVOJE: PASIEKIMAI IR PROBLEAMOS

Anotacija. Straipsnyje apžvelgiama vietos bendruomenių Lietuvoje problematika. Analizė pradeda situacija atkūrus Nepriklausomybę 1990 metais ir konstatuojant, kad po didelio piliečių aktyvumo prasidėjo pilietinio aktyvumo sąstingis. Ieškant priežasčių, kodėl tai atsitiko, kaip pagrindinė nurodoma ta, kad sovietinės okupacijos metais vyravo pseudo bendruomeniškumas ir būtent dabar pradėjo reikštis jo padariniai. Po to keliamas klausimas, ar globaliame pasaulyje reikia vietos bendruomenės ir į jį atsakoma parodant, kad 2000 – 2015 metai buvo vietos bendruomeninio sąjūdžio metai, nes šioje srityje pasiekėme daug kiekybinių ir kokybinių pokyčių. Straipsnis baigiamas analizuojant dabartines Lietuvos vietos bendruomenių vystymosi problemas, bet tai daroma polemizuojant su Lowndes ir Sullivan nes laikoma, kad jų sukurtas kaimynystės valdymo modelis yra pats optimaliausias.

Raktiniai žodžiai: bendruomenė, vietos bendruomenių sąjūdis.

Summary. This article overviews issues of Lithuanian local communities. This research starts with the situation after Independence was restored in 1990 and stating, that after high activity of the citizens, started the period of stagnation in activity between citizens. Searching for reasons why this happened, one of the main reasons is that during the years of Soviet occupation, prevailed pseudo-community and exactly at this moment, its consequences started to rise to the surface. After that, there is a question, does global world really needs local communities, and it is answered by showing that 2000-2015 were the years of the local communities movement, because in this sphere we have achieved many quantitative and

qualitative changes. The article concludes with analysis of the current Lithuanian local communities development issues, and this is done by polemizing Lowndes and Sullivan, because it is thought that their principle of the neighborhood governance is the most optimal.

Key words: *community, local community movement.*

Ivadas. Straipsnyje analizuojama vietos teritorinių bendruomenių raida atkūrus Nepriklausomybę. Pasirinktas analizės metodas yra teorinė analizė, o pati problema yra parodyti, kad vietos bendruomenių funkcionalumas praėjo du etapus. Trečiasis etapas lyginamas su kaimynystės „ideliuoju“ modeliu. Atlikta teorinė analizė, kaip po **Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais įvyko pilietinio aktyvumo sąstingis ir kiek tai lėmė sovietmečio pseudo bendruomeniškumas.**

Atkuriant Nepriklausomybę Lietuvos žmonės pasižymėjo politiniu aktyvumu. Tai pasireiškė mitingais (Baltijos kelias yra vienas iš unikumų), parašų rinkimu prieš okupacinę valdžią, dalyvavimu rinkimuose ir pačiu beginkliu priešinimusi okupantui (sausio 13osios įvykiai). Tačiau pasikeitus aplinkybėms (prasidėjo savos valstybės kūrimo darbas) ir politinio aktyvumo formoms praradus savo ankstesnę reikšmę, naujos pilietinio aktyvumo formos, kaip ir šio straipsnio problemoje nagrinėjamas vietos bendruomeniškumas, nesireiškė. O juk organizavimasis į piliečių komitetus ir kitos vietos bendruomenės aktyvumo formos parodo pilietinės visuomenės išsivystymo lygmenį. Deja, jis Lietuvoje prasidėjus valstybės kūrimo darbui buvo labai žemas. „Tik 9% 1998 m. apklaustų gyventojų nurodė, kad jie priklauso kokiam nors organizacijai, kai tuo tarpu kitose demokratinėse visuomenėse piliečių organizuotumas siekia 70%“ [20, p. 22]. Tam turėjo įtakos okupacinis laikotarpis nes jo metu buvo pertraukta bendruomeniškumo tradicija. Nagrinėjant vietos bendruomenės vystymąsi, galima remtis sociologo R. Grigo siūlomu skirstymu į tris tautos socialinės organizacijos struktūros tipus — neformalųjį, pusiau formalųjį ir formalųjį ir vietos bendruomenė priskiriama pusiau formaliam tipui. Analizuodamas I osios respublikos (1918 – 1940) Lietuvos viešąjį gyvenimą R. Grigas akcentuoja, jog „Lietuva, kaip nepriklausoma valstybė, kūrėsi besiremdama lietuviškuoju kaimu, o ne susvetimėjusiu miestu, kurio viduramžių pradėtas korporatyvizmo tradicijas padėjo sugriauti dar ir Rusijos imperijos politika“ [6, p. 236].

Po II ojo pasaulinio karo Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai prasideda plataus masto partizaninis pasipriešinimas (paraleliai vyko ir kolektyvizacija), o šių reiškinių bazė pirmiausia buvo kaimas. Čia nuolat sprendėsi gyvybės ar mirties klausimas ir aišku, kad buvo suduotas triuškinantis smūgis Lietuvos kaime vyravusiam bendruomeniškumo jausmui. Kaimynas pradėjo nepasitikėti, netgi bijoti, savo kaimyno. Tai paveikė vietos bendruomenės vidinius santykius, kadangi kaimynystė laikyta nuo seno svarbiausiu bendruomenės plėtotės veiksmu. Ardė vietos bendruomenę Lietuvoje ir planinis vieningos gyvenviečių sistemos kūrimas.

Taip sovietiniais metais buvo sunaikinta tradicija, kurios praradimo nuostolius pajutome atkūrus Nepriklausomybę, kadangi kaimo žmogus – kolūkietis – jau nebuvo kaimo bendruomenės žmogus [12, p. 78].

Dar vienas, pusiau formalus socialinės organizacijos tipas, kurio pagrindą sudaro savanoriškas žmonių jungimasis į visuomenines ir nevyriausybinės organizacijas. Tyrinėtojai beveik vieningai pripažįsta — sovietiniais laikais savanoriškumo nebuvo. Tiek buvimas vienintelėje partijoje, tiek kitose nevyriausybines organizacijose, kurių iš tiesų net negalima vadinti nevyriausybėmis, kadangi jos visiškai priklausė nuo valdžios kontrolės, neatspindėjo nevyriausybėms organizacijoms būdingų bruožų, t.y. nejungė piliečių į labiau organizuotas grupes, neišreiškė jų interesų ir neatstovavo jų santykiams su valdžios institucijomis. Panašias apraiškas aptinkame ir mieste – gamybiniuose kolektyvuose formavosi pseudobendruomeniškumas (ideologizuoti, prievartiniai santykiai) [12, p. 84].

Vietos bendruomeninio sąjūdžio metai. Atkūrus Nepriklausomybę, Lietuvos žmonės susidūrė su politinio, ekonominio ir socialinio pobūdžio iššūkiais. Vietos bendruomenėje – kaimuose ir miesteliuose – gyvenantys žmonės ir susidūrė su šiais iššūkiais, kurie per beveik du atkurtos Lietuvos dešimtmečius turėjo didžiulės įtakos ne tik valstybinės valdžios, bet ir visuomenės institucijų, tarp jų ir vietos bendruomenės viešajam administravimui. Nepriklausomybės pradžioje tokio administravimo beveik nebuvo – visus klausimus buvo paliekama spręsti pačiam individui. Anot K. Masiulio, atomizuoto visuomeninio būvio įveikti negali nei kairiųjų mėgstamas centralistinis valstybės veikimas, nei dešiniųjų liberalų aukštinamas individualizmas. Valstybei imantis globėjiškos ir perdėm šakotos veiklos yra pakertamos asmeninės iniciatyvos paskatos: kam veikti individualiai ten, kur veikia ir turi veikti valstybė. Piliečiai Lietuvoje (kaip, beje, ir elitas) vis dar mielai kuo didesnę atsakomybę už savo gerovę, išsilavinimą, sveikatą priskiria valstybei, sau pasilikdami tik teises reikalauti. Tačiau valstybės galimybės yra ribotos, ir taip socialistiškai jai kraunama pareiga yra nerealizuojama [10, p. 54]. Ryškus šio laikotarpio bruožas yra tas, kad tiek politikai, tiek gyventojai savo siekius siejo tik su centrine valdžia, kuri yra labai toli nuo vietos bendruomenės. Patogiau ir paprasčiau reikalauti, kad valdžia duotų ir spręstų, negu kad sudarytų sąlygas vietos bendruomenių žmonėms savarankiškai rūpintis savo poreikiais ir juo labiau savo artimiausia aplinka, vietos bendruomenė. Analizuojant, kaip kito politika bendruomeniškumo ir vietos bendruomenių atžvilgiu, turime pažiūrėti, kaip demokratinėje Lietuvoje šioje srityje savo ideologiją formavo politinės partijos ir jų lyderiai, tapę valstybės ar vyriausybės vadovais. Kauno technologijos universiteto Politikos ir viešojo administravimo instituto profesorius Algis Krupavičius atliko Lietuvos Respublikos vyriausybės, 2000-ųjų metų savivaldos ir 2000-ųjų metų Seimo rinkimų programų bei prezidento Valdo Adamkaus pranešimų analizę – jį domino, kiek juose paminėtas žodis *bendruomenė*. Pastebima tendencija, kad šis žodis vartojamas vis dažniau, t.y. paskutiniųjų keturių vyriausybių

programose absoliutus skaičius iš visų teksto vienetų išlieka daugmaž pastovus (apie 1,5%). Tai parodo tam tikras politinių lyderių vertybines nuostatas bendruomeniškumo klausimu, Be to, anot K. Masiulio, dalyvavimo praktika Lietuvos savivaldoje nėra išplėtotą, partijos nesugeba būti tokios praktikos iniciatoriais ir organizatoriais. Kita vertus, šios neišnaudotos galimybės turi dideles bendruomeninės politikos potencijas: gyventojų demokratinių lūkesčių tendencija yra akivaizdi. Gyventojai ypač aiškiai pasisako už demokratinius pokyčius ir demokratinę sąveiką su valdžia stilių. Todėl diegiant atitinkamus partinio veikimo ir savivaldos institucijų administravimo standartus ir ugdant gyventojų dalyvavimo politikoje įgūdžius, galime sulaukti greitų ir reikšmingų poslinkių [10, p.38].

Kadangi vietos bendruomenė yra arčiau vietos valdžios, savivaldos, tai nagrinėjant vykstančią koreliaciją tarp vietos valdžios ir vietos bendruomenės per beveik du dešimtmečius po nepriklausomybės atkūrimo, žmonėms opių klausimų sprendimo priklausomumas nuo vietos valdžios keitėsi labai pamažu. Išryškėjo trys etapai. Pirmasis – 1990 – 1995 metais, kai juridinių prielaidų savivaldai nebuvo, kadangi buvo pratęsta sovietų Lietuvos tradicija: vietos valdžia buvo vykdomųjų komitetų rankose, kurie buvo centrinės valdžios padalinys. Piliečių iniciatyva galėjo pasireikšti tik renkant vietines tarybas. Apie vietos bendruomenės iniciatyvas, vietos bendruomeniškumą nebuvo nei kalbama, nei kas nors daroma. Antrasis – 1995 – 2000 m., prasidėjęs priėmus vietos savivaldos pagrindų įstatymą, savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą, pagal kurį įvyko 1995, 1997 metų rinkimai. Vietos gyventojų išrinktos tarybos išrenka merus, merų pavaduotojus, įkuriama savivaldybių asociacija. Kadangi centrinė ir vietinė valdžia renkama politinių partijų pagrindu, o po 1995 metų savivaldybių tarybų rinkimų nesutapo centrinės ir vietinės valdžios politinė dauguma, vietos valdžios atstovai atvirai, drąsiai kelia savo reikalavimus centrinei valdžiai. Tuo pat metu padaugėja vietos valdžios skatinamų arba savaveiksmių iniciatyvų vietose. Kuriasi piliečių komitetai, bendruomenių tarybos ar kitokie savaveiksmiai žmonių dariniai, kurių tikslas – dalyvauti, sprendžiant vietos problemas. Apie bendruomenę, bendruomeniškumą pradedama diskutuoti ir vietiniu, ir centriniu lygiu.

Trečiasis etapas prasidėjo 2000 metais. Apie bendruomenių stiprinimą ir daugiau teisių suteikimą vietos valdžiai įrašoma į daugelio pagrindinių partijų rinkimų programas, diskutuojama, reikalingas ar nereikalingas bendruomenių įstatymas, ar pakaks apsiriboti savivaldos įstatymo papildymais, susijusiais su vietos bendruomenių įgalinimu. 2002 m. atliekami pakeitimai savivaldos įstatyme, kur atsiranda skyriai apie vietos bendruomenės dalyvavimą tvarkant vietos reikalus ir vietos gyventojų apklausas, ir išleidžiamas vidaus reikalų ministro įsakymas, patvirtinantis seniūnijų tarybų nuostatus [3, p. 8].

Ar globaliame pasaulyje reikia vietos bendruomenės? Norint sėkmingai ką nors suformuoti tinka pradėti nuo klausimo, ar šiandien to reikia? Ar reikia to, kas praeityje buvo ir kažin ar yra prasmės pakartoti arba atkartoti. Bendruomeniniai ryšiai – tai tokie žmonių tarpusavio santykiai, kai kūrybiniais

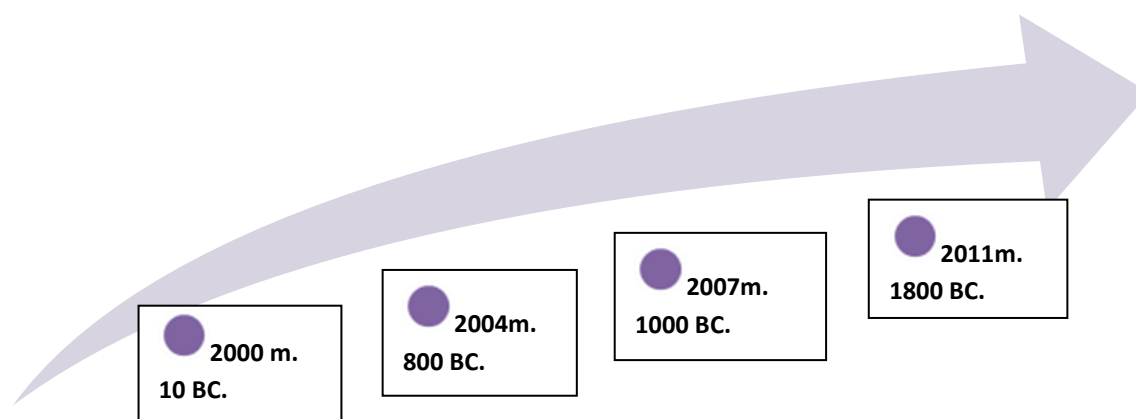
vaisiais dalijamasi ne dėl gyvybiškai svarbaus būtinumo, prievartos, o iš pareigos, jaučiant atsakomybę už save ir už kitus, jų gerovę” [4, p. 24] ir tai, ką sako Baumanas, nes anot jo, būtent bendruomenė kaip tam tikras socialinis darinys gali padėti atskleisti tam tikro laikotarpio visuomenės kultūrinę situaciją. Todėl pabandydysime iš naujo *atrasti* bendruomenę (apie tai kalba ir komunitaras A. Etzioni savo darbe “Bendruomenės atradimas”,) ir pasekti jos įvaizdžiais nes tai “sukelia geras mintis: kokia bebūtų žodžio “bendruomenė” reikšmė, “gera turėti bendruomenę”, “gera būti bendruomenėje”. Jei kas nors išklustų iš teisingo kelio, jis būtų išpėtas apie nederamą elgesį <...>. Jei kas nors jaučiasi nelaimingas, dėl ko nors skaudžiai išgyvena ar praranda orumą, mes iš karto imame kaltinti *visuomenę* – jos organizaciją ir valdymą. Kokia nors draugija ar visuomenė gali būti bloga; bet tik ne *bendruomenė*. Bendruomenė visada yra puikus dalykas” [1, p. 26-27]. Net ir tiems, kurie postmodernųjų laikotarpį vertina tik individo materialinių poreikių ir ekonominės naudos matu galima bandyti įtikinti bendruomenės reikalingumu remiantis *Cobbu*, kuris teigia, kad jei į viską žvelgsime individualistiškai, kaip žvelgia standartinė ekonomikos teorija, tada grupės žmonių gėris bus tik priedas prie individų gėrio. Tačiau kiekvieną asmenį apibrėžia ir santykis su kitais tos socialinės grupės, kuriai jis ar ji priklauso, nariais, ir būdas, kaip grupė yra struktūruojama, kas ją sieja su kitomis visuomenės grupėmis. Individai yra labiau pasiturintys, jei jų visuma sudaro bendruomenę, kurios visi nariai jaučia tam tikrą atsakomybę vieni už kitus. Bendrasis gėris yra glaudūs ryšiai tarp jos narių ir rūpinimasis tos bendruomenės kaip visumos reikalais. Bendruomenės gerovė ženkliai padidina kiekvieno jos nario gerovę. Didelę asmens tapatumo dalį lemia bendruomenė, kuriai jis priklauso. <...> Tik suvokę, kokia svarbi mūsų tapatumui yra bendruomenė, kuriai priklausome, galėsime bendrąjį gėrį atskirti nuo individualaus. Tada nekils abejonių, kad ekonomika privalo tarnauti bendrajam gėriui [16, p. 5-6].

Dar vienu argumentu, kad ne individo materialinių poreikių tenkinimas turėtų būti pagrindinė siekiamybė yra Putnamo (2001) nuo XX a. septinto dešimtmečio pradėta vartoti socialinio kapitalo teorija. *Navaitis*, svarstydamas laimingesnės Lietuvos galimybę, pateikia Helsinkyje paskelbtą “Laimės politikos manifestą”, kurio autoriai teigia, kad “bendruomenės, kurių nariai drauge kuria geresnius santykius ir aukštesnę gerovę, paprastai nepatiria didesnių socialinio kapitalo nuostolių. Bendra veikla, nukreipta į bendrą tikslą, - tai pasitikėjimo aplinkiniais ir asmens tikėjimo savu gebėjimo daryti šaltinis, ji patenkina priklausomybės ir saviraiškos poreikius, susieja individą su bendruomene” [11, p. 122].

Taigi, bendruomenė nemirė, jos verta ieškoti, verta formuoti vietos bendruomenių politiką Šiuos prasilenkimus nelengva suderinti, tad gimstantys konfliktai tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės gali būti sprendžiami labai destruktiviai. Kitas kraštutinis, kai grupė verčia savo narį paklusti primestoms taisyklėms, neatsižvelgdama į jo unikalią situaciją. Tai kaip spręsti atskiro individo ir grupės konfliktus? Atsakymas glūdėtų bendrojo gėrio

apibrėžime, kai ieškoma abiem nesutariančioms pusėms priimtino sprendimo [19] arba naujose bendravimo formose, nes bendruomeniškumas neišnyko net ir individualizmo kulto epochoje. Priešingai – įgavo naujų formų ir reikšmių. Plintančiam socialiniam susiskaldymui buvo reikalinga atsvara. Ankstesnės spontaniškos bendruomenės šiandien neretai formuojamos sąmoningai, pasitelkiant masines informacijos priemones, reklamą, technologijas. Bendruomeniškumo abstinencijos ištiktam žmogui tinka įvairios priemonės, stiprinančios saugumo jausmą ir leidžiančios veikti bendromis jėgomis [18, p.26-27].

Vadybinės bendruomeniškumo formavimosi prielaidos Lietuvoje siejamos su naujuoju viešuoju valdymu (New Governance), kuris dar tik kuriasi, bet jau yra aktualus dėl savo akcentų į demokratiją, skaidrumą, bendruomenės valdymą ir nevyriausybinių organizacijų svarbą [7], o Lietuvos visuomenei yra kaip niekad aktualus Naujasis viešasis valdymas, nes jis turi atnešti to skaidrumo, atvirumo ir pilietiškumo, kurių labiausiai ir trūksta Lietuvos visuomenei. „Naujasis viešasis valdymas“ būtų tas teorinis ir praktinis kontrargumentas pilietinės apatijos ir neveiklumo įveikimui ir viešojo administravimo priartinimui prie žmonių [8]. Būtent tai yra teorinės prielaidos Lietuvoje vykdyti valstybės ir savivaldos viešojo administravimo tobulinimą, nes įgyvendinimas decentralizacijos ir subsidiarumo principų, vietos bendruomenės funkcionalumo faktorių ir veiksmų atskleidimas leis tikėtis šių principų greitesnio realizavimo praktikoje [12, p. 8], o viešajame gyvenime stebėti 2000 – 2015 metais Lietuvoje vykusį vietos bendruomenių sąjūdį [15, p. 393]. Vien formalių bendruomenės centrų registravimas Lietuvoje rodo didžiulius pokyčius, o kur dar veikla, kuri telpa į žodį „kaimynystė“ ir kurią statistiškai įvertinti gana sunku, bet reikia tiesiog dalyvauti, kaip ir kaimynų dienose, kurios jau švenčiamos Lietuvoje, nors idėja kilo dar 1999 m. Prancūzijoje, siekiant skatinti pažinti šalia savęs esantį žmogų nepriklausomai nuo jo socialinės padėties, o po 7 metų tai tapo Europos kaimynų diena ir pradėtos formuoti jos šventimo tradicijos visame žemyne.

1 pav. Bendruomenių centrų kitimo dinamika (Šaltinis: LR statistikos departamento duomenys ir 2011 SADM atlikto tyrimo sudaryta bendruomeninių organizacijų duomenų bazė)

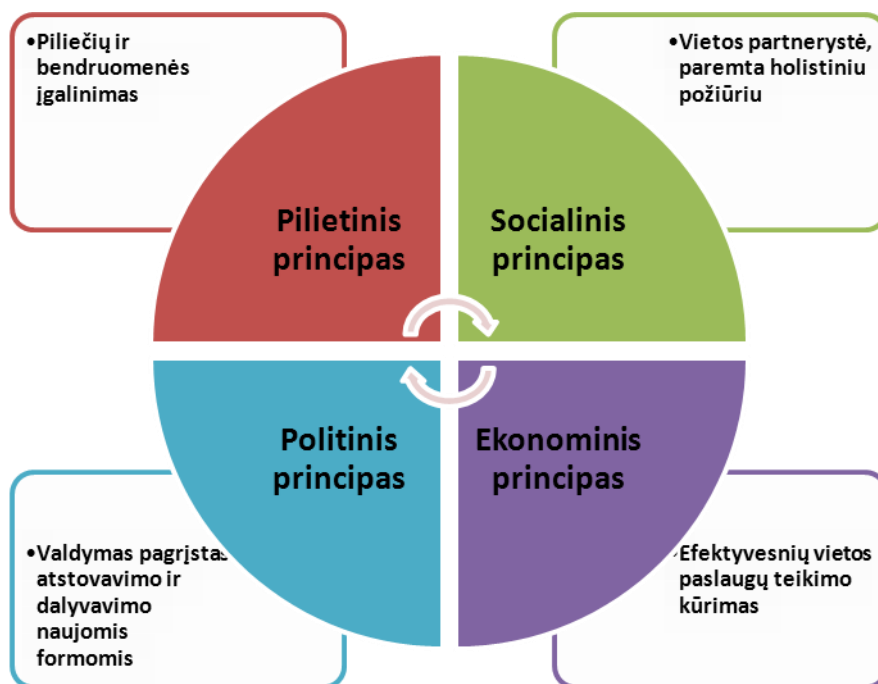
Kai kalbame apie bendruomenę Lietuvoje tai pirmiausia galvojame apie tris sampratas, kurios iš esmės skiriasi. Pirmiausia tai vietos bendruomenė - žmonės gyvenantys apibrėžtoje teritorijoje, kurioje juos sieja socialiniai tarpusavio ryšiai ir organizacijų infrastruktūra, o taip pat bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Antra, tai bendruomenės centras (BC) – bendruomeninė (nevyriausybinė) daugiafunkcinė organizacija kartu su kitomis vietinėmis (vietos bendruomenėje veikiančiomis) organizacijomis ir gyventojų grupėmis telkianti vietos bendruomenės gyventojus bendriesiems interesams ir tikslams įgyvendinti. Ir trečia, tai funkcionali vietos bendruomenė – grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei [13]. Vietos bendruomenių sąjūdį pagrindžiantys faktai yra šie: terminų „bendruomeniškumas, vietos bendruomenė“ reikšmės plitimas politiniuose dokumentuose, politinėje ir viešojoje leksikoje ir politikų angažavimasis bendruomeniškumui (ieškoma visokeriopo sąlyčio su vietos bendruomenėmis), nacionalinės ir vietos valdžios skiriami finansai vietos bendruomenių iniciatyvoms, vykdomi ES projektai (vietos veiklos grupių ir k.t.) ir mokslo institucijų vykdomi tyrimai.

Svarbiame Lietuvai dokumente yra svarbūs akcentai skirti vietos bendruomenėms. Strategijoje „Lietuvos 2030“ yra pokyčių kryptis „sumani visuomenė“, kuri suprantama kaip laiminga visuomenė, kuri yra kiekvieno piliečio idėjoms, naujovėms ir iššūkiams atvira, solidari, savivaldi ir politiškai brandi. Šios krypties prioritetas yra „veikli ir solidari visuomenė“ ir vienas iš tikslų yra didinti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmenį, o tai numatoma pasiekti įgyvendinus šiuos uždavinius: gerinti sąlygas bendruomenių veiklai, stiprinti NVO sektoriaus vaidmenį ir plėtoti savanorišką veiklą ir ugdyti visuomenės socialinę atsakomybę [17].

Vietos bendruomenių problemos Lietuvoje: diskusija su Lowndes ir Sullivan „idealiuos“ kaimynystės valdymo modeliu. Kiekvienas reiškinys turi dvi puses – pasiekimus ir problemas. Tas pats ir su vietos bendruomenės reiškiniu Lietuvoje. 2000 – 2015 metų laikotarpį įvardijome kaip vietos bendruomenių sąjūdį, ir tai akivaizdus Nepriklausomos Lietuvos pasiekimas, nes funkcionali vietos bendruomenė yra pirmiausia demokratijos pagrindas ir pilietinės visuomenės ląstelė. Taip pat tai yra svarbaus Europos savivaldos chartijos subsidarumo principo įgyvendinimo sąlyga, o individui tai jo savirealizacija ir pripažinimas bei tapatybės apsauga globalioje visuomenėje [13].

Tačiau reikia kalbėti ir apie kylančias problemas Lietuvos vietos bendruomenių funkcionavime. Tai padarysime polemizuodami su Lowndes ir Sullivan [14] nes laikome, kad jų sukurtas kaimynystės valdymo modelis yra pats optimaliausias. Taigi jų modelyje imant kaimynystės valdymą plačiaja prasme, išskiriami keturi kaimynystės valdymo tikslai: vystyti socialinį kapitalą ir socialinį ryšį; tvarkytis su iškilusiomis problemomis ir kaimynystės

atsinaujinimu; tobulinti atstovavimą ir demokratiją, paremtą dalyvavimu; gerinti atskaitomybę ir viešųjų paslaugų teikimą vietos bendruomenei ir kitiems vartotojams.

2 pav. „Idealiu“ kaimynystės valdymo modelis pagal Lowndes ir Sullivan [14].

Remiantis šiais keturiais principais aptarsime Lietuvos vietos bendruomenių problemas. Žvelgiant į pilietinio principo įgyvendinimą juntame, kad Kitas akivaizdus faktas yra tai, kad piliečių dalyvavimas įvairiose veiklos formose faktiškai menkai kinta. Tai matome Civito atliekamuose tyrimuose (1 lentelė).

1 lentelė

Dalyvavimo formos ir aktyvumas (šaltinis: Pilietinės galios indeksas www.civitas.lt) [5].

Tyrimo klausimai	2016	2015	2014	2013	2012	2010	2009	2008	2007
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	36.9	41.1	49.9	50.8	53.7	49.8	46.4	28.7	31.0
Dalyvavote vietos bendruomenės..	27.3	28.5	33	36.5	36.5	33.6	32.9	18	17.4
Dalyvavote religinės bendruomenės...	7.7	5.5	8.2	9.3	8.6	8.2	-	-	-
Dalyvavote visuomeninių...	7.3	7.3	8.9	9.9	12.1	11,4	9.8	7.9	8.5
Dalyvavote partijos, politinės...	6.3	4.9	5.7	6.7	4.9	4.5	4.7	4.2	2.8

Analizuojant į socialinio principo įgyvendinimą Lietuvoje, kurio metu siekiama sujungti kelis skirtingus interesus į vieną visumą tai čia pavyzdys būtų kaimo vietos veiklos grupių funkcionavimas, kurių veiklos dėka yra pagerinta kaimo infrastruktūra, o tuo pačių ir žmonių gyvenimo kokybė, bet visai šis principas dar neveikia miestuose. Kaip neigiamą faktą dar galima nurodyti seniūnaičio instituto įvedimą nuo 2008 metų per imperatyvią savivaldos įstatymo nuostatą nes šis institutas konkuravo su vietos bendruomeninių organizacijų pirmininkų institutu atsiradusiu pagal principą „iš apačios“. Įstatyme nebuvo pradžioje numatytos funkcijos seniūnaičiui, kas pastaruoju metu yra keičiama, o praktikoje susidariusią nereikalingą konfrontaciją daugeliu atvejų įveikė „sveikas protas“.

Analizuojant trečio principo - politinio įgyvendinimą pastebime, kad tiek nacionalinė tiek vietos valdžia neieško naujų (arba tiesiog veiksmingų) įgalinimo formų. Pavyzdžiui prie to labai prisidėtų, jei vietos savivaldos įstatyme gyvenamosios vietovės bendruomenę iš deklaratyvaus imperatyvo (ji apibrėžta tik sąvokose (žr. 3 str. 12 punktą) paversti funkcionali imperatyvu ir įrašyti prie savivaldybių funkcijų t.y 6 str. p. 3 ir skambėtų taip: gyvenamosios vietovės bendruomenės kaip viešojo subjekto pripažinimas ir sąlygų jam veikti sudarymas skatinant įvairias dalyvavimo ir sprendimų priėmimo formas.

Taip pat, kokybinius pokyčius rodytų, jei viešųjų finansų perskirstyme, dalyvaujant piliečiams ar vietos bendruomenėms, procentinė išraiška didėtų. Tai iš dalies atspindėtų valdžios pasitikėjimą organizuotais piliečiais. Dabartinė situacija, sprendžiant pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdomą gyvenamųjų vietovių bendruomenių finansinio rėmimo programą, nerodo, kad valdžios pasitikėjimas kistų nes 2008 metais vietos bendruomenių savivaldos programai buvo skirta 8 mln. litų, o 2017 metais programai Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos narių stiprinimas ir plėtra skirta 53075.00 eurų.

Ketvirtojo, Lowndes ir Sullivan ekonominio principo įgyvendinimas Lietuvoje, kuris reiškiasi per efektyvesnių vietos paslaugų kūrimą, kur negali būti apsieita be vietos bendruomeninių organizacijų, yra gana prastoje būklėje. Kaip teigia E. Urbonienė [21], Lietuvos pažangos strategijoje 2030 numatyta priemonė – iki 2020 metų 15 procentų viešųjų paslaugų perduoti NVO sektoriui. Deja, dabar yra tokia padėtis, kad Lietuvoje nėra teisinės bazės, nusakančios viešųjų paslaugų perdavimą NVO ir bendruomenėms, o turima - nepritaikyta tokiems procesams; Valstybė ir nei viena savivaldybė neinventorizavusios savo viešųjų paslaugų ir neturi tikslaus viešųjų paslaugų teikimo sąrašo; Savivaldybės supranta tik tikslinį viešųjų paslaugų pirkimą iš bendruomenių ir NVO savivaldybės vykdomoms funkcijoms atlikti. Šiuo metu tai paslaugos neįgaliesiems, vaikams su psichikos problemomis, senjorams (maitinimo ir transporto) ir kitos; Vienintelės viešosios paslaugos, perduotos 2012 m. finansuoti per savivaldybes, tai socialinės rehabilitacijos paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje.

Atlikta Lietuvos vietos bendruomenių veiklos analizė remiantis „idealiuoju“ kaimynystės modeliu rodo, kad šioje srityje jaučiamas sąstingis ir tai susiję su žmogiškaisiais resursais. Iš vienos pusės valdžios institucijos daug dėmesio skirdamos deklaratyviam vietos bendruomenės vaidmens sureikšminimui mažai daro realių veiksmų, o iš kitos pusės, aktyvūs piliečiai veikdami vietos bendruomenėse fiziškai ir morališkai pavargsta nes neveikia elementari motyvavimo sistema.

Išvados: 1. Lietuvos vietos bendruomenės po Nepriklausomybės atkūrimo apie dešimtmetį išgyveno sąstingį ir tai buvo susiję su okupacijos metais vyravusiu pseudobendruomeniškumu, kurį formavo okupacinės valdžios politika.

1. Kuriant demokratinės valstybės pamatus prisidėjo ir aktyvūs piliečiai veikdami vietos bendruomenėse ir jas paversdami funkcionalimis ir laikotarpi nuo 2000 iki 2015 metų laikome Lietuvos vietos bendruomenių sąjūdžio metais.

2. Palyginus pastarųjų metų procesus Lietuvos vietos bendruomenių funkcionavime su „idealiu“ kaimynystės modeliu, kuriame svarbu realizuoti politinį, pilietinį, socialinį ir ekonominį principus, pastebime sąstingį.

Naudojamų šaltinių sąrašas

1. Bartkevičiūtė J. Z. Baumano postmodernioji socialinė filosofija. Darbo vadovė dr. J. Baranova, 2005.
2. Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veilos galimybių plėtojimo tyrimas (2011). Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
3. Bernatoniš J. Kad labiau didėtų bendruomenių vaidmuo. Savivaldybių žinios. 2002. Nr. 28, rugpjūčio 29. P. 7 – 8.
4. Brilius K. K. Dieviškoji galia. Artuma. 2010 07 – 08, p. 24.
5. Civitas. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso tyrimas (2007 – 2017). Žiūrėta: www.civitas.lt
6. Grigas R. Tautos likimas. Vilnius: Rosma, 1995.
7. Guogis A. Apie naujo palyginamojo turinio reikšmę socialiniuose moksluose. Bernardinai.lt 2008.10.02
8. Guogis A. Naujasis viešasis valdymas ir 21-asis amžius. Balsas.lt 2013.01.21
9. Etzioni A. Spirit Of Community. Simon and Schuster, 1994.
10. Masiulis K. Savivalda ir demokratija. Interesų grupių ir bendruomenių skatinimo politika ES. Lietuvos savivaldybių ir piliečių ryšio stiprinimas / L.Andriekienė, metodinė medžiaga kursams. 2003. P. 25 – 45.
11. Navaitis G. Geriausias pasirinkimas: laimingesnės Lietuvos galimybė. Vilnius: Versus aureus, 2012.
12. Nefas, S. Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
13. Nefas S., Kučikas A. Vietos bendruomenė po 2000 m.: faktai, procesai, vertybės. LR vyriausybės organizuota konferencija. Vilnius, 2012.

14. Lowndes V., Sullivan H. How Low can you go? Rationales and challenges for neighbourhood governance. Public administration, Volume 86, Issue 1, March 2008. Pages 53-74.
15. Raipa A., Nefas S. ir kt. Šiuolaikinio viešojo administravimo pagrindai. Vilnius: Registrų centras, 2016.
16. Samalavičius A. Kam tarnauja ir kam turėtų tarnauti rinkos. Kultūros barai 2012-7/8, p. 2-10.
17. Strategija "Lietuva 2030" <https://www.lietuva2030.lt/>
18. Šeputytė – Vaitulevičienė E., Vaitulevičius L. Mums reikia turėti savo "mes". Aš ir psichologija. 2010/8, p. 25 – 28.
19. Radušis M. Bendruomeniškumas: keli psichologiniai bruožai. www.bernardinai.lt, 2010-10-19.
20. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. Vilnius: Socialinės politikos grupė, 1998.
21. Urbonienė E. Deinstitutionalizacijos procesas ir viešųjų paslaugų perdavimas NVO. Pranešimas NVO vaikams konfederacijos konferencijoje. 2017 m. birželio 29 d., Vilnius https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/.../13307_2017-06-29-elenos-dei.pptx

Dr. Stasiukynas A.,
Docentas
Mykolo Romerio universitetas
Vilnius, Lietuva

Visockaitė A.,
Vadybos krypties (3S) doktorantė
Mykolo Romerio universitetas
Vilnius, Lietuva

BENDRUOMENINĖS PASLAUGOS KAIP SOCIALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO PRIELAIDOS

***Anotacija.** Bendruomeninių ir nevyriausybinų organizacijų vykdoma veikla užima svarbią vietą valstybės valdyme. Pastarųjų metų iniciatyvos parodė, kad valstybė nėra pajėgi pati viena užtikrinti gerovės savo piliečiams, o šioje srityje tai gali padaryti būtent neformalios organizacijos. Lemiamas šiuolaikinės visuomenės raidos, susiregulavimo procesų vaidmuo atitenka subjektams, kurie atstovauja neformalioms struktūroms bei bendruomeninėms organizacijoms, todėl, galima teigti, kad įvairios neformalios struktūros ir bendruomeninės organizacijos pamažu tampa ypač reikšmingais visuomenės raidos ir pažangos procesų valdymo subjektais. Tam reikia holistinio požiūrio ir sisteminių daugiafunkčių, daugiasektorinių pastangų, kad asmenys, veikiantys socialiniame lauke, suprastų bendruomeninių paslaugų svarbą ir gebėtų dirbti visuomenėje, sukuriant kūrybiškumu ir pasitikėjimu grįstą tarpinstitucinio bendradarbiavimo kultūrą, skatinančią centrinės ir vietos valdžios, privačių institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimą siekiant visuomenei naudingų pokyčių. Vienas svarbesnių bendruomenininkų nevyriausybinų*